

Mišljenje je kontekstualna kategorija

Kad sam prije pet-šest godina dobio mjesto vanrednog profesora na Univerzitetu Ben-Gurion u Negevu, desilo se da sam od naučnih radnika iz humanističkih i društvenih nauka, koji su te godine dobili zvanje vanrednih profesora, jedino ja pozvan da učestvujem u nekoj radionici o akademskom menadžmentu. Na radionici je učestvovalo i četrnaest friško regrutovanih ili unaprijeđenih vanrednih profesora iz egzaktnih nauka. Ovu blagu diskrepanciju uprava Univerziteta obrazložila je činjenicom da je radionica za profesore na humanističkim naukama irelevantna, jer oni zadugo neće biti u prilici da rukovode timskim radom. Za mlade istraživače iz egzaktnih nauka radionica bi se mogla pokazati korisnom, jer oni od početka karijere upravljaju laboratorijama i istraživačkim timovima. Što se mene tiče, glasilo je objašnjenje predsjednice Univerziteta, budući da sam bio zamjenik direktora Centra za ladino kulturu Moše David Gaon, takva radionica mogla bi samo da mi pomogne u obavljanju svakodnevnih dužnosti. Jest da mi se, tada, išlo na tu radionicu taman k'o Francu Ferdinandu u Sarajevo, ali, što bi rekao moj prijatelj Atko Buljugić: *Kad si čekić: tuci, kad si ekser: šuti*, tako se i ja povinovah ukazanoj mi, vremeproždirateljnoj, časti i krenuh na radionicu k'o ovca u klaonicu.

Na moje prijatno iznenađenje, ispostavi se em da radionicu vodi Slovenac (koje još doživljavam nekako kao polunaše, za razliku od, recimo, Makedonaca, koji su mi naši i po), em da je ona samo pođonjeni ili u pogon stavljeni dobri stari Erik Bern. Svaki psihološki mehanizam o kome je govorio drug Slovenac bio je preuzet iz Bernove transakcione analize, izložene u njegovim djelima *Koju igru igraš* i *Šta kažeš poslije zdravo*. Slovenca nam je predstavio neki izraelski naučnik za kojeg se kasnije ispostavilo da mu je od istraživanja mnogo draže da prodaje Slovenčeve radionice izraelskim univerzitetima. Otkako mi se „ukazala” prava priroda njihovih od-

nosa, nisam mogao da prestanem da ih vidim kao Roma i mečku. Do kraja radionice pratila me je ta metafora.

No, da se vratimo na početak radionice kad smo se po američko-radioničkoj normi predstavljali (Hi, my name is Jack, and I have a management problem) i ja rekoh ko sam i čime se bavim. Naš mečkovodac me, ni pet ni šest, upita šta ću ja na radionici kad ne vodim laboratoriju. Iste sekunde sam, po balkanskom obrascu, odlučio da zadnji odem s radionice koja je sad nekako dobila smisla. Jest da mi se nije dolazilo, ali sad ću ti sjedit' ovdje za inat, dok ti ne izađem na nos. Odgovorih mu šta mu odgovorih, dok sam u sebi brojao do milion i po da se smirim i ne likvidiram ga k'o Gavro Franciku. Na pauzi se mečkovodac i ja nađosmo rame uz rame u redu pred trafikom. S obzirom na to da prvi put, očigledno, nisam bio dovoljno drzak, on nastavi u istom tonu:

- *Kako se snalaziš, je li ti teško da pratiš?*
- *Što bi mi bilo teško da pratim dobrog starog Berna. Dosad još nisam čuo ovdje ništa što nisam znao prije dvadeset godina, a sve skupa je formulirano još dobrih par decenija prije nego što sam počeo da se zanimam za transakcionu analizu.*

Iz mečkovočevog crvenog lica bilo mi je jasno da sam sad pogođio ton. Sad je njemu bilo nelagodno. On odluči da nastavi drsko:

- *Je li vi sa Hjumanitis stvarno imate osjećaj da se bavite naukom? – upita me.*
- *Ova radionica, upitah ništa manje drsko, čiji si provodadžika, je li ona naučna ili „nako beze“?*
- *Naučna, naravno!*
- *Pa je li ona zasnovana na mišljenju nekog mišosecesioniste (pežorativ uobičajen među humanističarima čiji je cilj da svedu istraživanje u egzaktnim naukama na puko tranžiranje miševa) ili, gluvo bilo, nekog informatičara?*
- *Nisam htio da te uvrijedim, mi jednostavno vas nekako ne doživljavamo kao naučnike.*
- *Ni nama nije jasno gdje kod vas prestaje proizvodnja i usavršavanje proizvoda, a gdje počinje nauka.*

Sagovornik se zacrvenio kao paprika, što je mene skoro pa dovelo do metafizičkog orgazma.

- *Kako misliš proizvodnja?*

- *Pa nećeš se, valjda, stvarno drznuti da porediš Šolemova otkrića o kabali, Bahtinova o mehanizmima narodne kulture, Saidova o načinima funkcionisanja neokolonijalizma s vašim patentima koji unapređuju prošlogodišnju verziju solarnog kolektora, „lije-ka” od bilo čega ili nekog trećeg proizvoda.*

Ne vjerujem da sam svoga sagovornika išemu podučio. Bio sam previše konfrontaciono raspoložen da bi to bilo moguće, ali, ako ništa, naučio sam nešto o sebi, a možda i o ljudskoj prirodi. Mišljenje je kontekstualna kategorija. Sam sa sobom ja ne mislim pola od onoga što sam rekao narcisoidnom i nevaspitanom mečkovocu, ali kad mi je postalo jasno da on stvarno misli ono što trkelja, i ja sam odmah počeo da „mislim” u paralelnim binarnim kategorijama: dok jednom ne smrkne, drugom ne svane, ili ste vi nauka ili mi.

Na kojom se čita ime Druga Tita

Kad neko kreće da uči za rabina, on obično misli da će gro njegovog posla biti vezan za predstavljanje judaizma prema unutra, pred Jevrejima. No, kako Jevreji uglavnom ili sve znaju, ili ne haju, te kako u svakoj Dijaspori ima par hiljada puta više ostalih nego Jevreja (dopada mi se ova rečenica u kojoj Jevreji nisu ostali), vrlo brzo se ispostavi da će se ostali služiti znanjem rabina mnogo češće nego što je to rečeni zamislio. Svi nebrojeni pokušaji misionarenja Jevreja počinju pokušajem misionarenja rabina. Većinom se radi o klišeima, tipa *mi priznajemo sve vaše proroke, zašto vi ne priznate ovog našeg, jednog*; ili *danas, kad nema žrtava u Hramu, čija vas žrtva spašava grijeha*. Na takva rutinska pitanja, naravno, slijede rutinski odgovori.

Ponekad, međutim, iz opšteg sivila iskrсну poneki inventivni pokušaji misionarstva. Kao, recimo, kad pripadnici jedne protestantske grupe pokušavaju da ubijede Jevreje da oni bolje znaju koje je vlastito ime Boga Izraelova. Naime, u hebrejskom jeziku (kao i u arapskom), označavaju se prvenstveno suglasnici. Samoglasnici se najčešće obilježavaju tačkicama ispod ili iznad suglasnika kome slijede. Najsvetiji tekst judaizma –Tora, čita se javno sa rukom pisanog kožnog svitka u kome nema samoglasničkih tačkica. U takvom jednom svitku Božije vlastito ime označava se suglasnicima JHVH. U drevnoj prošlosti Izraela to su ime izgovarali svi, kasnije se razvio tabu, po kome je samo Prvosvešteniku bilo dozvoljeno da izgovori Presveto Ime, a i to samo u toku centralnog bogoslužjenja, na Jom a-Kipurim, ili Dan pomirenja, dok se u svim ostalim prilikama koriste nevlastita imena Boga, tipa Adonaj (Gospod), El (Bog), Eloim (Panteon), Šadaj (Samodostatni) itd. Kada su Rimljani uništili Hram, prestalo je da se održava rečeno centralno bogoslužjenje, a s vremenom su pomrli i oni koji su ikad čuli Prvosveštenika jerusalimskog hrama kako izgovara Božije vlastito ime sa svim njegovim suglasnicima i samoglasnicima. Otad, neosporni su samo suglasnici, a u štampanim tekstovima, u kojima se obično označavaju i sa-

moglasnici, suglasnicima JHVH dodati su samoglasnici iz riječi Adonaj (Gospod). Dakle, kratko A (hataf patah), dugo O i dugo A. Po pravilima hebrejskog jednačenja samoglasnika, kratko A je ispod prvog slova tetragramatona (Četvoroslovlja) postalo kratko E (ševa). Cijeli ovaj patent služio je samo tome da sviju podsjeti na pravilo: piše JHVH, čitaj Adonaj. Na druge se jezike hebrejski JHVH, popraćen samoglasnicima riječi Adonaj (Gospod), obično i prevodi samo kao Gospod (premda bi tačnije bilo staviti JHVH, bez ikakvih samoglasnika).

Jedna protestantska crkva „otkrila” je da u hebrejskom originalu Biblije umjesto supstituta Gospod počesto stoji četvoroslovlje JHVH, popraćeno samoglasnicima riječi Adonaj. Pošto nisu ništa znali o rečenom patentu, oni su rečeno ime pročitali kao JeHo-Va(H). Njihova odluka da u vlastitoj teologiji upotrebljavaju ovo ime je sasvim legitimna. Problem počinje tamo kada neki vatreni pripadnici ove grupe počnu da objašnjavaju Jevrejima da bi i oni trebalo da počnu da čine isto.

U opisu mog radnog mjesta je da barem jednom mjesečno objasnim takvima kako rečeno ime za Jevreje zapravo nije ime, nego kombinacija suglasnika izvornog imena (JHVH) i samoglasnika zamjenskog imena Adonaj. Pošto me ovi protestantski entuzijasti gotovo nikad ne razumiju, ja pohitam za jednim razumljivijim jugoslovenskim primjerom, i kažem: Zamislite da su onih dvadeset miliona Jugoslovena koji su plakali kad je Tito umro, bili razvili takvo poštovanje prema istome, da se niko više nije usuđivao da izgovori njegovo vlastito ime: Josip. Zamislite sad da se i u našem jeziku, kao u hebrejskom, obilježavaju prvenstveno suglasnici, i da svugdje piše samo JSP, a ne JoSiP. Zamislite da se, onda, uvelo pravilo da ime JoSiP izgovara samo Predsjednik predsjedništva, samo na Dan mladosti. Zamislite, onda, da je SFRJ potom bila okupirana (to bar nije teško zamisliti) i da je Dan mladosti ukinut. Zamislite da su u svim knjigama gdje se spomije JSP, dodati samoglasnici I i O, da bi djeca znala da se umjesto JSP (čiji su se samoglasnici neupotrebom izgubili) treba reći TITO. Tad bi u tekstu stajalo JiSoP, ali niko normalan ne bi pomislio da je to izvorno Tiletovo ime. Na koncu, zamislite sad kako neko vas, rođenog pionira, ubjeđuje kako je Titovo ime bilo Jisop. E sad tačno znate kako je meni!

Jeste Moša, al' nije Pijade

Kao što naš svijet već uveliko znade (ako ne poradi Mojsija, oca svih prethodnih i svih potonjih proroka – ono, barem, zbog Moše Pijade), na hebrejskom se Mojsije kaže Moše.

Tora Mojsijevo ime dovodi u vezu sa njegovom misirskom pomajkom: *Tada zapovjedi Faraon svemu narodu svojemu govoreći: svakoga sina koji (im) se rodi bacite u vodu, a kćeri sve ostavljajte u životu. A neko od plemena Levijeva otide i oženi se kćerju Levijevom. A kad ga ne može više kriti, uže kovčežić od site, i obli ga smolom i paklinom, i metnu dijete u nj, i odnese ga u trsku kraj rijeke. A kći Faraonova dođe da se kupa u rijeci, i djevojke njezine hodahu kraj rijeke; i ona ugleda kovčežić u trsci, i posla dvorkinju svoju te ga izvadi. Tada reče sestra njegova kćeri Faraonovoj: hoćeš li da idem da ti dozovem dojkinju Jevrejku, da ti doji dijete? A kći Faraonova reče joj: idi. I otide djevojčica, i dozva mater djetinju. I kći Faraonova reče joj: uzmi ovo dijete, i odoj mi ga, a ja ću ti platiti. I uze žena dijete i odoji ga. A kad dijete odraste, odvede ga ka kćeri Faraonovoj, a ona ga posini; i nadjene mu ime Moše (Mojsije) govoreći: ki min a-mmajim mešitiu (jer ga iz vode izvadih).*

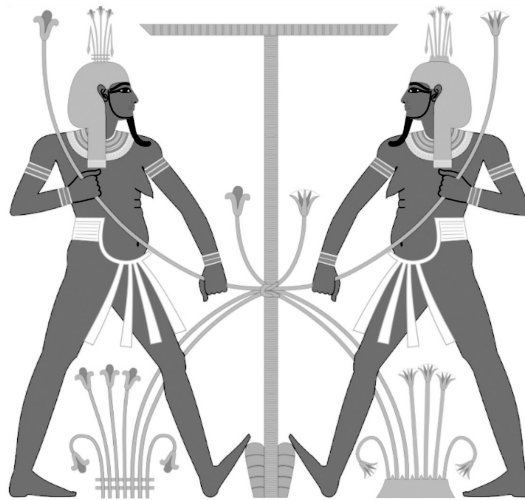
Utoliko, ime Moše, ako ga je već iznjedrila faraonova ćerka, teško može biti hebrejsko ime, jer je malo teško pripisati misirskoj aristokratkinji perfektno vladanje jezikom porobljenih Jevreja, i to u dovoljnoj mjeri da posegne za superturborijetkim glagolom *limšot* koji znači „izvodoizvaditi”. Ovaj glagol je, uzgred budi rečeno, toliko rijedak da se u cijeloj Tori, ne pojavljuje više nikad – a u ostatku Biblije još svega dvaput, jedanput u Prorocima (II Samuelova 22:17) i jedanput u Spisima (Psalam 18:17). Na oba ova mjesta rečeni glagol je iskorišten da bi se Boga opisalo kao Onoga koji je sinove Izraelove „izvodoizvadio” – *jamšeni*.

Istovremeno, logično je za pretpostaviti da je ime Moše ipak moralo biti slično njegovoj hebrejskoj monoteističkoj modifikaciji:

I nazva ga Moše (onaj koji vadi iz vode), i reče ki min a-mmajim mešitihu, jer sam ga iz vode izvadila. Radi se o vodi Nila, a Nil su drevni Misirci smatrali bogom, nazivajući ga imenom Hapi. Faraonova kći, a Mojsijeva pomajka je mnogoboškinja koja ne govori hebrejski, ali vjeruje u egipatske bogove i odlično govori egipatski. Stoga, logično je za pretpostaviti da je svom, iz Nila izvađenom, posinku dala ime Hapi-Mses, što bi značilo sin Hapija, boga Nila (kao što je Ra-Mses sin boga Raa).

Malo do umjereno nezgodno ime za budućeg utemeljitelja monoteističke JHVH-ističke države. Stoga, Tora, naravno ukida u njegovom imenu ime boga nila, a sufiksu imena koje mu je dala faraonova kći: *mses*, daje hebrejsko značenje, *Moše* = onaj koji iz vode vadi. Nadasve je interesantno da ime nije *Mašu* (izvodoizvađeni), nego *Moše* (izvodoizvadžitelj), čime se vrlo svjesno, ali i vrlo suptilno, u petoknjiškom narativu akcenat prebacuje sa Mojsijeve uloge objekta čuda, na njegovu funkciju opštenarodnog izvodoizvadžitelja.

Na ovoj slici Hapi je predstavljen kao par blizanaca, što simbolički objedinjuje Gornji i Donji Egipat. Nekad se slika plavom, a nekad zelenom bojom, bojama rijeke Nil. Osim cermonijalne brade, Hapi (kog su Egipćani doživljavali kao muškarca) imao je i ženske grudi, koje su simbolizovale njegovu plodnost.

Šta je nama Cijonizam?

Cijonizam je pokret za stvaranje jevrejske nacionalne države na djeliću teritorije osmanske države, u kojoj je jevrejski millet brojao sličan broj pripadnika kao i slovenske hrišćanske grupe, tipa Srba ili, recimo, Bugara.

Jevreji nisu izmislili ideju nacionalne države i zadnji su osmanski millet koji se u nju uklopio... i to tek kad je već i vranama na granama bilo jasno da od Osmanskog komonvelta neće ostati ni kamen na kamenu. Trudim se, evo, ali baš nikako da uvidim zašto baš Jevreji (uz Kurde) jedini ne bi smjeli da stvore nacionalnu državu na razvalinama imperije u kojoj su bili značajna populacija.

Kako to obično biva, u sklopu stvaranja svojih homogenih nacionalnih država, Grci i Turci su protjerali jedni druge. Grozno!!! Ali, gle čuda, o tome se danas više ne govori. Pa, niste valjda očekivali od Grka da tetoše Turke, poslije svega – ili od Turaka da njeguju još grčkih secesionista u njedrima? Jednako tako, ne govori se o arapskim Jevrejima, koji su prognani iz zemalja u kojima su živjeli preko hiljadu godina, kada je Izrael osnovan. Ta, niste valjda očekivali da arapske zemlje progutaju knedlu izraelske pobjede nad združenim arapskih armijama, bez ikakve odmazde. Treba biti realan!!!

Ovo pozivanje na osjećaj za realnost, naravno, još uvijek ne znači da su „naši” profesionalni humanisti, gluvo i daleko bilo, postali neosjetljivi za ljudsku patnju! Ma kakvi!!! Razne kvazianarhiste, kvazikomuniste i nadriislamiste širom svijeta, recimo, objedinjuje žacnutost palestinskom patnjom. Međutim, pripadnici nove svjetske kvazi-avangarde nisu megalomani koji bi kritikovali sve razmjerne stanovništva a priori, recimo indijsko-pakistansku, niti su pesimisti koji bi sjetno klimali glavom nad sve i jednom „humanom” razmjenom stanovništva, kao nad žrtvama cunamija, ili neke druge više sile. Ne, ne, nikako... srećom postoji jedna PARADIGMATIČNA RAZMJENA STANOVNIŠTVA, izraelsko-arapska, čija će POLOVINA (arapske izbjeglice iz Izraela) postati ultimativni

primjer nepravde za evropsku neoljevicu i arapsku neodesnicu. Slike jevrejskih prognanika iz arapskih zemalja, naravno, ne uzbuđuju ove „humaniste” pretjerano. Budući da se radi o Jevrejima, vjerovatno postoje neki opravdani razlozi zbog kojih su protjerani. *Pa, majku mu, nije ni Hitler bio blesav!!! Da racionalni Njemački Rajh uloži tolika sredstva i energiju u konačno rješenje, bez da tu postoje neki dublji razlozi. Ma hajte, molim vas!!! Mora da su i Orijentalni Jevreji u mislima podržavali mrske cioniste, ili su se bavili nekom drugom jevrejskom zavjereničkom djelatnošću.* Vajkaju se, što u sebi, što naglas, naši desničari i islamisti. Evropski ljevičari ionako misle da su imuni na antisemitizam, te da im je isti nepripisiv. Ponekad mi se, čak, čini da nemali dio evropske javnosti podsvjesno uživa u tome da su i Jevreji konačno postali „dobri stari Evropljani”, sad kad konačno imaju svoju nacionalnu državu koja, po definiciji, primjenjuje silu i uređuje, i uopšte nije bolja od ostalih poznatih nacionalnih država. Baš kao raspuštena/zapuštena djeca na ulici, za koju nema veće sreće od toga da vide štrebere kako su se umrljali blatom, baš kao rođeni uličari.

Ipak, kao Sarajliji, Bosancu i Jugoslovenu, najdirljivije mi je kad se Balkanci, koji svakih par decenija presele stotine hiljada ljudi zbog njihovog porijekla, počnu snebivati nad JEDNOM POLOVINOM objekata izraelsko-arapske razmjene stanovništva. Nije li „malo” dvolično kada oni koji smatraju najnormalnijim da Srbija, Crna Gora, Republika Srpska, Federacija BiH, Hrvatska, Grčka, Turska ili Bugarska stvore nacionalne države (ili entitete) i „humano” razmijene stanovništvo sa komšijama, pred slikom palestinskih izbjeglica odjedanput postanu humanisti opšte prakse i profesionalni univerzalisti, bez kancelarije i žiro računa?

Naročito je iritantno kad vrli balkanski demografi posegnu za tvrdnjom kako je u „Palestini” bilo malo Jevreja. Ni kraće, ni netačnije rečenice! Prvo i osnovno: U vrijeme nastanka cionizma nije bilo Palestine. Postojao je samo osmanski Sirijski pašaluk i u njemu jerusalimski sandžak. Drugo: u istom tom Sirijskom pašaluku je bilo mnogo Jevreja, posebno u Jerusalimskom sandžaku, a još je bitniji njihov ukupan postotak u stanovništvu Imperije koja se raspada. Jevreji su bili autohtoni osmanski millet koji je brojao STOTINE HILJADA pripadnika na teritoriji ZAJEDNIČKE IMPERIJE. Koliko je procentualno bilo Grka u Solunu??? Ne samo da je Grka u

Solunu bilo daleko manje nego Jevreja u Jerusalimu, nego ih je bilo manje nego Jevreja u samom Solunu. Svejedno, Solun, nekadašnja Republika Džudija (Jevrejska Republika) je danas grčki grad!!! Ili, recimo, koliko je Turaka bilo u Izmiru? Ili je, u ovom kontekstu, možda uputnije nazvati ovaj maloazijski grad, koji je početkom dvadesetog vijeka još uvijek imao neospornu grčku većinu, njegovim grčkim imenom – Smirna? Koliko je, dakle, procentualno bilo Turaka u Smirni, kad je Smirna postala dijelom Republike Turske? Naravno, opet mnogo manje nego što je procentualno bilo Jevreja u Jerusalimu, u isto to vrijeme. Svejedno, Smirna je danas turski grad...

Ukratko, ko god hoće da kritikujemo cionizam u sklopu kritike nacionalne države kao takve, bujrum... ali praviti od cionizma bauka, a od Jevreja koloniste koji su se s Marsa spustili u „Palestinu” (ili, tačnije, u južne dijelove Damaštanskog pašaluka = sirijska Hercegovina) je smiješno. Izrael je komad bivšeg Osmanskog carstva koji je zapao osmanske Jevreje i njihovu braću iz drugih zemalja, baš kao što je Srbija dio bivšeg Osmanskog carstva koji je zapao osmanske Srbe i njihovu austrougarsku braću, ili što je Grčka komad bivšeg Osmanskog carstva koji je zapao osmanske Grke. Jadne Kurde nije zapalo ništa, pa vidimo kako se do dana današnjeg prema njima odnose raznorazni k'o bajagi jednovjerni režimi, počev od turskog, preko sirijskog, pa do iračkog, ili sličnovjernog šiitskog, iranskog.

Osmanski Jevreji su u jednom momentu uzeli svoju sudbinu u svoje ruke, i počeli da rade na razvijanju svoje zastave nad svojim komadiĆEM osmanske teritorije. Uzgred, za sve neobavještene, Izrael bi nastao i bez Balfuurove deklaracije. Ista nije služila za instaliranje Jevreja u njihovu prapostojbinu, gdje je već postojala ogromna jevrejska zajednica, ka kojoj je već uveliko gravitirala sva jevrejska dijaspora – nego za instaliranje Britanaca kao dilbrokera ili pismejkera. Dobri stari princip: *zavadi, pa vladaj*. Koga bi Britanci razvađali, ako se Jevreji i Arapi ne bi zavadili. Da su Britanci stvarno stigli ovamo s ciljem stvaranja jevrejskog nacionalnog doma, a ne britanske narodne milicije, ne bi kasnije ograničavali jevrejsko useljavanje, sve jednom bijelom knjigom za drugom.

E sad, možda se nekom i ne sviđa cjela ta ideja po kojoj i Jevreji mogu da budu ista g***a kao i ostali, pa umjesto mesijanskog carstva pravde i jednakosti, uspostave nacionalnu državu sa svim njenim manama. Eh, pa za takve ima stara sefardsko-balkanska narodna: *Ken no le plaze la minestra, ke salte por la finestra* (Kome se ne sviđa večera, eno mu [brate] pendžera)!

Budući da na Balkanu prevladava etničko poimanje nacije i nacionalno poimanje države, i naši filosemiti i naši antisemiti bi trebalo da smatraju logičnim da Jevreji imaju isti onakav odnos prema Izraelu kakav Srbi izvan Srbije imaju prema Srbiji, Bošnjaci izvan BiH prema BiH ili Hrvati izvan Hrvatske prema Hrvatskoj. Ne postoji ni jedan BiH/SFRJevrejin koji nema najbližu familiju u Izraelu, što vrlo često i ne mora da bude slučaj sa Srbima u Hrvatskoj (koji ne moraju uvijek imati porodicu u Srbiji); ili sa Hrvatima u Srbiji (koji ne moraju uvijek imati rodbinu u Hrvatskoj). Samim tim, pitanje odnosa prema Izraelu za SFRJevreje nije samo pitanje odnosa prema Svetoj Zemlji, ili prema etničkoj državi (zaštitnici od svih budućih Holokausta), nego i pitanje odnosa prema članovima porodice koji žive u Izraelu. Ukratko, svi oni koji bi da nas vole kao Jevreje, pod uslovom da se ogradimo od Izraela, kucaju na davno zazidana vrata. Tačno, izraelsko maslo nije za ramazana, prvenstveno zbog toga što nacionalne države po definiciji ne učestvuju u ramazanskim takmičenjima proizvođača masla. Izrael je legitimna nacionalna država, čije djelovanje ako nije iznad evropskog prosjeka, sigurno nije mnogo ispod njega.

Svaki izgubljeni ljudski život je tragedija, ali kad se sljedeći put upustite u to da delegitimizacijom Izraela još više postponirate neizbježni izraelsko-palestinski sporazum, samo imajte na umu da je u izraelsko-arapskom sukobu (ne samo izraelsko-palestinskom, nego i izraelsko-jordanskom, izraelsko-egipatskom, izraelsko-iračkom i sl.) u svih posljednjih sto godina, na svim stranama, živote izgubilo manje ljudi nego u proteklom jugoslovenskom građanskom ratu.

Ne vjerujem da bi neki realni čitalac ove zbirke htio ili imao razloga da niječe očiglednu činjenicu da je izraelsko-arapski sukob praćen mikroskopom, s daleko većim zanimanjem nego li muslimansko-muslimanski, pa čak i muslimansko-hrišćanski sukobi. Ovo poređenje nije kuknjava prosječnog nedotupavnog izraelskog desničara kome se ne dopada što „samo” njemu ne daju da malo

bude velesila, nego pokušaj iskrene introspektive i spoljašnjeg sagledavanja. Eventualni razlozi evropskog sekularno-post-hrišćanskog patološkog uživanja u posmatranju izraelsko-palestinskog sukoba već su gore ovlaš naznačeni, a što se tiče muslimanskih reakcija na isti, čovjek ne može a da se ne zapita zašto su u očima određenih muslimanskih društava i država hrišćanski i jevrejski šamari ili kontrašamari muslimanima toliko različiti, pa da su na ove prve navikli i oguglali – a da ovi potonji dovode do iskakanja svih osigurača iz ama baš svih grlića. Moglo bi se poći daleko, pa ustvrditi da je taj bijes vjerovatno posljedica činjenice da izvjesne muslimanske (namjerno ne kažem islamske) tradicije hrišćane još i prihvataju kao dostojne protivnike, dok u Jevrejima vide potpuno nemuževne anderdogove. U takvom viđenju stvari, gubiti od hrišćana nije ugodno, ali je još uvijek časno i prihvatljivo. Istovremeno, gubiti od Jevreja je sramno i nedostojno.

Bilo kako bilo, kritikovanje Izraela u smislu kritikovanja ovog ili onog postupka ove ili one vlade, ne samo da je dozvoljeno – nego je i neophodno, te dobrodošlo. Delegitimizacija Izraela, s druge strane, samo je novo ime za stari ofucani anti-semitizam. Stvar je providna, i kome god nije neprijatno, neka samo nastavi da delegitimizuje. Izraela što se tiče, pala muva na međeda – ali barem će ostali znati s kim imaju posla.